

Сацыяльна-эканамічнае развіццё Івацэвіччыны ў складзе II Рэчы Паспалітай (1921–1939 гг.)

Сілюк Таццяна Сяргееўна

кандыдат эканамічных навук, дацэнт

Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна

(Беларусь, г. Брэст)

У артыкуле разглядаюцца асноўныя напрамкі рэалізацыі аграрнай рэформы польскага ўрада на Івацэвіцкіх землях у 1921–1939 гг., асвятляецца стан сельскай гаспадаркі, прамысловасці і гандлю.

Пад час панавання на Івацэвіцкіх землях II Рэчы Паспалітай у 1921–1939 гг. асноўнымі саслоўямі вясковага насельніцтва былі памешчыкі і сяляне. У Косаўскім павеце ў 1932 г. было 10 маёнткаў з плошчай зямлі болей за 100 га, 619 гаспадарак мелі надзелы па 15–60 га, 6486 гаспадарак – па 5–15 га, а 8120 гаспадарак – меней за 5 га [11; арк. 3]. Ворная зямля была размеркавана нераўнамерна. У Палескім ваяводстве плошча ворных зямель складала 42,5%, а на Івацэвіччыне яна не перавышала 11%. Там было шмат зямлі, якая наогул не апрацоўвалася (балоты, пустэчы). У буйных гаспадарках яны маглі складаць да 78–79% усёй зямельнай плошчы.

Улады II Рэчы Паспалітай імкнуліся аздаравіць польскую эканоміку. Захапіўшы тэрыторыю Заходняй Беларусі, распаўсюдзілі тут закон ад 10 ліпеня 1919 г. “Устава сейму аб умовах зямельнай рэформы”. Галоўным напрамкам аграрнай рэформы была **парцэляцыя** і продаж часткі памешчыцкіх і дзяржаўных зямель дробнымі ўчасткамі (парцэламі) ад 2 да 20 га праз дзяржаўныя банкі.

Закон устанаўліваў максімальную колькасць зямлі, якой мог валодаць адзін гаспадар. Лішкі належалі прымусоваму адчужэнню з аплатай іх кошту і парцэляцыі. У цэнтральных раёнах Польшчы максімальны надзел мог быць не болей 180 га, у прыгарадных і прамысловых зонах – 60 га, у Заходняй Беларусі – 400 га. Такі вялікі максімум на “ўсходніх крэсах” быў устаноўлены для таго, каб захаваць эканамічнае панаванне і палітычны ўплыў польскіх памешчыкаў на беларускае насельніцтва.

Закон абараняў інтарэсы памешчыкаў, паколькі былі ўстаноўлены высокія выкупныя цэны на адчужаемую пад парцэляцыю зямлю. На 1 красавіка 1930 г. кошт зямлі (у залежнасці ад адлегласці ад горада) складаў: ворная зямля ад 120 да 2700 злотых за 1 га; лугі – 120–2250 злотых; паша – 90–600 злотых за 1 га. Устанаўліваліся і надбаўкі за якасць, ступень апрацоўкі зямлі, меліярацыйныя работы, наяўнасць пасаваў, крыніц вады і інш.

На Івацэвіччыне зямля парцэлявалася ў маёнтках Серадава, Коланск, Бараны, Плянта-Гацкая, Амельна-Тэадорава, Вядатупіцы, Целяханы (урочышча “Пусткі”), Блоты-Вядатупіцкія Косаўскага павета, маёнтках Малая Рудня і Шнуры Альбянскія Косаўскай гміны. У маёнтку Обрава гміны Святая Воля было выдзелена на парцэляцыю каля 8811 га зямлі [6]. У 1924 г.

парцэляцыя праходзіла ў маёнтках Альба і Навіны-Упірава. У маёнтку Гошчава з 3603 га зямлі парцэлявана было толькі 10 га, у маёнтку Івацэвічы з 2790 га – 20 га, у Целяханах з 57800 га – 20 га [7; арк. 10].

У 1931 г. адбылася парцэляцыя зямель маёнка Мачты Косаўскай гміны Косаўскага павета. Было выдзелена 3 парцэлы: Андрэю Гардзеніку – 3,75 га за 732 злотых, Уладзіміру Банасевічу – 3,75 га за 735 злотых, Яну Юрашэвічу – 3,9 га за 776 злотых. У 1932 г. з зямель дзяржаўнага маёнтка Обрава было выдзелена 35 парцэляў памерам ад 2 да 5 га.

Значная колькасць зямель 3 і 4 класа (320,78 га) была парцэлявана ў 1935 г. у дзяржаўным маёнтку Косаў. Парцэлы набылі: Лунь Сяргей – 1,32 га за 190 злотых, Галабурда Мікалай – 6,5 га за 480 злотых, Гоган Тэадор – 1,05 га за 180 злотых, Мажэйка Тэадор – 5,78 га за 470 злотых і інш. [8; арк. 32].

Парцэляцыя не магла быць праведзена без абавязковай крэдытнай дапамогі. Але доўгатэрміновыя крэдыты банкі сялянам не выдавалі наогул, а кароткатэрміновыя (на 3 месяцы) выдаваліся пад 14,5%, пры пераафармленні на год – пад 28%. Немагчымасць атрымання дзяржаўных крэдытаў вымушала сялян звяртацца да ліхвяроў, якія бралі не менш за 60% гадавых. Таму распарцэляваную зямлю часцей куплялі заможныя людзі, прычым, як правіла, польскай нацыянальнасці. Пад прыкрыццём парцэляцыі памешчыкі распрадавалі свае горшыя землі па спекулятыўна высокіх цэнах.

На Івацэвіччыне было мала буйных зямельных участкаў, шырока была распаўсюджана цераспалосіца, землі былі раскіданы “ў шахматным парадку”. Прычым на Палессі разрозненасць зямель дасягала 63%, у той час як у Польшчы яна складала 46,8%. Цераспалосіца замаруджвала хуткае і эфектыўнае развіццё сельскай гаспадаркі. Таму асноўнай мэтай мясцовай улады было садзейнічанне аб’яднанню зямель праз *камасацыю і хутарызацыю*, якія б сталі асновай рацыянальнага размяшчэння ворных зямель і лугоў. Камасацыя – гэта працэс ліквідацыі цераспалосіцы праз з’ядзенне сялянскіх зямель у адзін участак з наступным выхадам на хутары.

У Палескім ваяводстве камасацыя і рассяленне на хутары пачаліся ў 1927 г. Плары на хутарызацыі былі грандыёзныя. Напрыклад, на 1937–1938 гг. на Івацэвіччыне было запланавана правесці камасацыю зямель і выселіць на хутары 81 гаспадарку з в. Азярцо, 119 гаспадарак – з в. Горталь, 86 – з в. Даргужы, 154 – з в. Скураты, 384 – з вёсак Вулька і Соміна, 149 – з в. Краглевічы, 78 – з в. Карочын, 90 – з в. Ябланка, 205 – з в. Заполле [3; арк. 1–10]. Трэба адзначыць, што дадзеныя планы былі выкананы толькі на 10–20%, паколькі правядзенне рэформы патрабавала значных матэрыяльных сродкаў, а абсалютная большасць кандыдатаў на высяленне не мелі грошай для перасялення. А патрэбна было перавезці або пабудаваць хату, ўзвесці ўсе гаспадарчыя пабудовы. Такая перспектыва вельмі палохала сялян.

Нягледзячы на гэта, хутарызацыя на Івацэвіччыне закранула многія вёскі: Целяханы, Альшаніцу, Краглевічы, Краі, Даргужы, Долгу, Скураты, Гутку, Вялікую Гаць, Рэчкі, Сакоўцы, Любінчыцы, Мілейкі, Старажоўшчыну, Азарычы, Вядатупічыцы, Святую Волю, Заполле, Горталь, прыватныя маёнткі Целяханы, Навіны-Упірава і інш. З в. Краі выселілася на

хутары 149 гаспадарак, з в. Целяханы – 180, з в. Скураты – 73, з в. Гутка – 47, з в. Соміна – 81, з в. Воля – 40, з в. Волька – 203 [9; арк. 35–58].

Камасацыя і хутарызацыя ажыццяўляліся вельмі марудна і па прычыне недахопу ў Зямельным адзеле кваліфікаваных работнікаў для правядзення землямерных і меліярацыйных работ – былі толькі 1 інжынер і 2 тэхнікі.

Для сялян існавалі 2 спосабы атрымання крэдытнай дапамогі пры камасацыі і хутарызацыі:

1) неільготны крэдыт ад Палескага зямельнага адзела, які прызначаўся на перанос ці будаўніцтва пабудовы на аб'яднаныя ўчасткі (1200–2500 злотых); на меліярацыйныя работы (600–800 злотых); на набыццё зямлі для павелічэння ўчастка, на тэхнічныя і юрыдычныя дакументы. Агульная сума крэдыта на набыццё зямлі на 1 гаспадарку складала ½ кошту ўсёй зямлі. Крэдыты выдаваліся пад іпатэчны абавязак да 15 гадоў, а на тэхнічныя работы – да 4 гадоў пад 4% гадавых;

2) ільготнае крэдытаванне з дзяржаўнага бюджэту і з прыбыткаў Дзяржаўнага сельскагаспадарчага банка. Крэдыт выдаваўся на 5, 15, 25, 35 гадоў пад 4% гадавых, прычым на працягу першых трох гадоў, а зрэдку пяці, не налічваліся працэнты.

Большасць сялян, аднак, не магла карыстацца прапанаванымі крэдытамі. Таму Зямельны адзел Палескага ваяводства хадайнічаў перад Міністэрствам сельскай гаспадаркі аб ліквідацыі ці скарачэнні аплаты за камасацыю зямель з тых вёсак, якія не маглі панесці такія расходы, нават нягледзячы на крэдыты. У 1934 г. удзельнікі хутарызацыі ў в. Целяханы і в. Альшаніца былі вызвалены ад уплаты дзяржаўнага зямельнага падатку на 2 гады. У 1938 г. поўнасьцю былі вызвалены ад уплаты такога падатку жыхары вёскі Скураты, Каротчын, Дубітава, Горталь, Даргужы, Ябланка, Старажоўшчына, Заполле [10; арк. 77].

Дапаўненнем да ўстановаў аб аграрнай рэформе быў закон ад 17 снежня 1920 г. *аб ваенным асадніцтве*, якое павінна было выканаць ролю правадніка польскіх ідэй на далучаных тэрыторыях. Утвараўся асобны фонд з зямельных плошчаў Заходняй Беларусі, на якіх планавалася рассяліць былых вайскоўцаў, т. зв. ваенных асаднікаў, каб замацаваць акупаваныя землі.

Удзельнікі савецка-польскай вайны мелі права бясплатна атрымаць ва ўласнасць да 45 га зямлі. Асаднік павінен быў пасяліцца на сваёй парцэле на працягу года і ў трохгадовы тэрмін асабіста рацыянальна апрацоўваць яе, выплачваць камунальны падатак, ахоўваць і ўтрымліваць у належным стане за ўласны кошт меліярацыйную сістэму, якая знаходзілася на яго ўчастку. У выпадку невыканання гэтых умоў асаднік страчваў зямельны надзел.

Асаднікі надзяляліся зямлёй у адпаведнасці з воінскім званнем: палкоўнік мог атрымаць 30 га, капітан – 20, паручнік – 15, радавы – 9–10 га зямлі. Аплата за зямлю павінна была ажыццяўляцца на працягу 30 гадоў штогод, пачынаючы з пятага года пасля атрымання зямлі. Дзяржава аказвала дапамогу асаднікам натурай (давала драўніну, коней, кароў, свіней) або грашыма для абзавядзення гаспадаркай.

Асадніцтва існавала і на Івацэвіцкіх землях. Напрыклад, у дзяржаўным маёнтку Сянкевічы сямі асаднікам было бясплатна выдзелена 12 надзелаў зямлі плашчай 21–24 га. Акрамя таго, асаднікі атрымалі грашовую дапамогу ад 230 да 800 злотых і ад 40 да 80 м³ будаўнічага дрэва. У маёнтку Серадава асады па 17–26 га атрымалі 9 чалавек. 27 асаднікаў атрымалі зямлю ў дзяржаўным маёнтку Станевічы Целяханскай гміны Косаўскага павета ў 1934 г., яшчэ 24 чалавек – у 1935 г. У 1932 г. 13 асад было выдзелена ў маёнтку Косаў. У 1932 г. 15 чалавек атрымалі асады ў маёнтку Альба (па 19–27 га), 8 чалавек – у маёнтку Бараны (па 22–28 га), 4 – у маёнтку Альшаніца (па 27–29 га), 8 – у маёнтку Руда (па 19–25 га) [5; арк. 34–41].

З цягам часу ваеннае асадніцтва паступова замяняла цывільнае. Гэта форма была больш дапушчальнай, таму што цывільныя каланісты не выклікалі такога лютага супраціўлення з боку мясцовага насельніцтва.

Адным з напрамкаў польскай аграрнай рэформы была *ліквідацыя сервітутаў*. Як і цераспалосіца, сервітуты адносіліся да феадальных перажыткаў і таму падлягалі скасаванню. *Сервітут* у землекарыстанні – гэта права на сумеснае карыстанне пэўным зямельным надзелам (часцей выганам, кустоўем), якія знаходзіліся ў сумесным карыстанні сялян і памешчыкаў. Тэрыторыя сервітутаў павінна была быць юрыдычна аформлена, але часцей за ўсё афіцыйных дакументаў на права карыстання гэтымі землямі ў сялян не было.

Сервітуты, пераважна лясы, былі шырока распаўсюджаны на Івацэвіччыне. У Косаўскім павеце мелася 255 га лясоў з сервітутамі, з іх: прыватных лясоў з сервітутамі – 48 га, дзяржаўных лясоў з сервітутамі – 207 га. Акрамя таго, у в. Гутка 228 га зямель адносіліся да сервітутаў, у в. Краі – 680 га, у прыватным маёнтку Целяханы – 1287 га, у маёнтку Навіны-Упірава – 220 га, у в. Соміна – 433 га, у в. Волька – 1117 га [9; арк. 58]. У сярэднім на 1 гаспадарку прыпадала 9,25 га сервітутаў. Фактычна іх было значна больш, паколькі пасля Першай сусветнай вайны людзі самавольна карысталіся зямлёй і ляснымі масівамі.

У 30-я гады ХХ ст. масава праводзілася ліквідацыя сервітутаў на Івацэвіччыне. У Косаве падлягалі ліквідацыі 54 участкі. У 1928–1930 гг. сервітуты былі адабраны ў жыхароў вёскі Гошчава і маёнтка Серадава, у 1934–1939 гг. у сялян вёсак Гутка, Волька, Соміна, маёнтка Целяханы, у 1937–1938 гг. – у Обрава, у 1938 г. – у в. Краі [9; арк. 58].

Вельмі часта замест адабраных сервітутаў сялянам давалі іншыя ўчасткі зямлі. Так, жыхары вёскі Белавічы Косаўскага павета замест адабранага ўрочышча ў 2000 га атрымалі іншы ўчастак у 225 га, г. зн. у 9 разоў меншы і, акрамя таго, аддалены. У выніку гэтых махінацый сяляне не маглі ім карыстацца, і зямля адышла да памешчыка. У гэтым жа павеце такія дзеянні былі праведзены з жыхарамі вёсак Хрышчанавічы і Квасевічы [4; арк. 47].

Да польскай акупацыі сельская гаспадарка Івацэвіччыны вялася даволі інтэнсіўна. Была ярка выражана яе спецыялізацыя на вытворчасці збожжавых культур, мяса і малака. Памешчыкі і заможныя гаспадары паступова ўводзілі перадавую аграцэхніку. Першая сусветная вайна аказала негатыўны ўплыў на сельскую гаспадарку. Ваенныя дзеянні прывялі да таго, што 64% жыхароў

сталі весці натуральную гаспадарку пры дапамозе прымітыўных сельскагаспадарчых прылад. Сялянскія гаспадаркі пакутавалі ад недахопу жывёлы: каля 29% гаспадарак не мелі коней, у 58,8% – было па 1 каню, 15,7% – былі бескароўнымі, 51,1% – валодалі 1 каровай.

Вялікай праблемай для селяніна з'яўляліся падаткі. Падатковая сістэма была створана так, што дробныя гаспадаркі плацілі падатак большы, чым буйныя. Сяляне, ва ўласнасці якіх былі надзелы да 5 га, плацілі 2,38 злотых з 1 га зямлі, у той жа час уладальнікі буйных латыфундый – толькі 1,01 злотых, а астатнія гаспадаркі з зямельнай плошчай ад 15 да 50 га – 1,89 злотых. Асноўнымі падаткамі былі дзяржаўны зямельны з дадаткам камунальным і на аплату дарог. Прычым, першы залежаў ад памераў і якасці зямлі. Напрыклад, у 1938 г. сяляне з в. Гошчава Бандарык Андрэй з 6,56 га зямлі заплаціў дзяржаўны зямельны падатак з дадаткам камунальным у памеры 21,09 злотых, Еўтух Тэадор – з 3,28 га 15,47 злотых, Еўтух Канстанцін – з 5,47 га 25,80 злотых, Еўтух Адам – з 2,74 га 13,69 злотых [1].

Асноўнымі сельскагаспадарчымі культурамі на Івацэвіцкіх землях у польскі перыяд былі пшаніца, жыта і бульба (займалі каля 70% пасяўных плошчаў). Урадлівасць знізілася ў параўнанні з даваеннай: пшаніцы – на 12%, жыта – на 9,2%, бульбы – на 32% з га. Скараціўся памер пасяўных плошчаў. Напрыклад, у 1925 г. пшаніцай было засеяна 28% зямельных плошчаў, тады як у 1913 г. – 33,6%. Пасевы льну і іншых тэхнічных культур былі нязначнымі. Тытунь наогул вырошчваць было забаронена.

Тэхнічны прагрэс, аднак, паступова пранікаў у сельскую гаспадарку. У некаторых вёсках дзейнічалі станцыі па ачыстцы насення: у Косаве, Заполлі, Бусяжы, Волі, Любішчыцах, Міневічах, Святой Волі, Глінна, Коланску, Целяханах, Варанілавічах, Горталі (усяго ў 22 вёсках). У 1931 г. яны ачысцілі 758,2 т насення. У Заполлі на станцыі былі веялка, сячкарня, малацілка, у Варанілавічах – веялка і 3 культыватары, на некаторых былі жнейкі, у Міневічах, Косаве і Бусяжы – млынкі [11; арк. 27].

Жывёлагадоўля прагрэсавала ў гаспадарках заможных сялян і памешчыцкіх маёнтках і насіла мяса-малочны характар. На Івацэвіччыне існавалі кааператывы вытворцаў малака. У Целяханах у такім кааператыве налічвалася 17 членаў, якія абслугоўвалі 23 каровы, у Калонску – 98 членаў (294 каровы), у Косаве – 40 кааператараў (90 кароў). Мясцовая мясная прадукцыя свінагадоўлі вызначалася высокай якасцю і экалагічнымі ўмовамі вытворчасці.

Для абслугоўвання жывёлагадоўлі на Івацэвіцкіх землях існавала ветэрынарная служба. У некаторых вёсках дзейнічалі ветэрынарныя амбулаторыі, якія абслугоўвалі навакольныя вёскі. У Косаве за год было абслужана 1026 розных жывёл, у Целяханскай амбулаторыі вылечылі 494 жывёлы, у Святой Волі – 499 жывёл, у Івацэвічах – 839 жывёл (коней, кароў, авечак, свіней, птушак, найчасцей – кароў).

На Івацэвіччыне шырока былі распаўсюджаны сельскагаспадарчыя гурткі, якія супрацоўнічалі з органамі ўлады, садзейнічалі стварэнню пунктаў арэнды сельскагаспадарчых машын і інвентару, гандлёва-збытавых арганізацый. Такія гурткі дзейнічалі ў многіх вёсках Косаўскага павета: у

в. Любішчыцы (10 членаў), в. Руда (12 членаў), в. Альба (18), м. Косаў (14), в. Гошчава (14), в. Бусяж (33), в. Міхновічы (38), в. Заполле (20), в. Святая Воля (24), в. Глінна (25), в. Целяханы (25), в. Амельна. Гурткі арганізоўвалі паказальныя палі, якіх у Косаўскім павеце было 1,85 га, пункты ачысткі насення, стымулявалі развядзенне кветак на насенне (гэтым відам дзейнасці займаліся 54 чалавекі). Пад патранатам Палескага павятовага таварыства зямельных арганізацый існавалі і гурткі сельскай моладзі – у в. Серадава (11 членаў), мястэчку Косава (18), в. Заполле (25), в. Альба (14), в. Бараны (23), вв. Коланск-Амельна (18), мястэчку Целяханы (15), в. Глінна (21).

Сельскагаспадарчыя гурткі займаліся асветніцкай працай сярод мясцовага вясковага насельніцтва, арганізоўвалі гутаркі і курсы па сельскагаспадарчай тэматыцы, конкурсы па вырошчванні буракоў, азімых, капусты, кукурузы, а потым праводзілі паказальныя выставы па выніках конкурсаў. Напрыклад, такія паказы прайшлі ў Косаве 25 кастрычніка 1931 г., у Целяханах – 31 кастрычніка 1931 г. 113 чалавек прадставілі на гэтых выставах свае сельскагаспадарчыя экспанаты, 84 з іх былі ўзнагароджаны за свае дасягненні. У дапамогу сельскім вытворцам дзейнічалі крэдытна-ашчадныя касы ў Івацэвічах, Косаве, Целяханах, Святой Волі. Іх абаротны капітал складаў 174600 злотых [2; арк. 3–5].

Для стымулявання развіцця сельскай гаспадаркі і ўкаранення перадавых метадаў гаспадарання конкурсы і выставы праводзіліся і па ініцыятыве мясцовых улад. Конкурсы па вырошчванні буракоў адбыліся ў Альбе, Бусяжы, Выганашчах, Святой Волі, Лазоўцах; морквы – у Альбе; капусты – у Лазоўцах. У Косаве ўдзел у конкурсе прынялі 84 чалавекі, у Целяханах – 38. Пераможцамі сталі 36 чалавек, якія прадэманстравалі надзвычай высокую ўраджайнасць выгадаваных культур: буракоў – 1059 ц/га, морквы – 390 ц/га, капусты – 430 ц/га. Для ўдзельнікаў конкурсаў былі арганізаваны асветніцкія курсы: 12 сакавіка 1933 г. – у Целяханах, 20 сакавіка – у Косава. У іх узялі ўдзел 25 чалавек. Выкладалі на дадзеных курсах аграрныя інструктары і навукоўцы з Кракава і Варшавы. Пасля заканчэння курсаў былі праведзены экзамены і ўзнагароджаны пераможцы конкурсаў. У якасці ўзнагарод уручалі косы, сярпы, акучнікі, кнігі на сельскагаспадарчую тэматыку. Вышэйшых узнагарод было 2: бібліятэчкі па 50 сельскагаспадарчых кніг на суму 145 злотых кожная [11; арк. 30].

Прамысловасць на Івацэвіччыне ў 1921–1939 гг. была развіта даволі слаба, акрамя дрэваапрацоўчых фабрык, і ў асноўным была накіравана на задавальненне мясцовых патрэб. Буйных прадпрыемстваў не было, толькі невялікія рамесныя майстэрні. У Косаўскім павеце налічвалася 27 цагельняў, 6 смалярняў, мноства млыноў (16 паравых, 26 ветраных, 3 турбінныя), 8 гарбарняў, 13 бойняў. У Косаве ў 1932 г. працавала друкарня, будаўнічае бюро, цагельня [11; арк. 4, 59–60]. У Целяханах існавалі лясныя промыслы, на якія наймаліся жыхары навакольных вёсак. Заробак рабочых у дзень складаў ад 2,30 да 3 злотых. Падаходны падатак налічваўся ў памеры 6,6%.

Івацэвіччына, як вядома, багатая на рэкі і азёры, таму там здаўна развіваліся рыбаводства і рыбалоўля. Прыватныя рыбныя абводы ў 1932–

1939 г. існавалі ва ўрочышчы Мерачоўшчына, на азёрах Вулька, Бабровіцкім і Выганашчанскім, на Агінскім канале. На рацэ Грыўда дзейнічалі 6 рыбных абводаў. Рыбакі атрымлівалі ад мясцовых улад (ад павятовага старасты) спецыяльныя “рыбацкія карты” – дазволы на ажыццяўленне сваёй дзейнасці.

Каб арганізаваць рацыянальнае выкарыстанне водных багаццяў краю, рыбакі аб’ядноўваліся ў прафесіянальныя суполкі. Напрыклад, у 1932–1935 гг. у Івацэвічах (ва ўрочышчы Белы Двор) на добраахвотнай аснове было ўтворана і існавала таварыства рыбакоў, у якое ўваходзілі 13 чалавек. Таварыства атрымала дазвол на ажыццяўленне рыбалоўства на 518 га азёр.

1 лютага 1939 г. рыбакі азёр Бабровіцкае, Выганашчанскае, Вулькаўскае, Гутка (уласнасць К. В. Пуслоўскага) утварылі “Кола рыбакоў у Бабровічах і Выганашчах” з мэтай добрай арганізацыі рыбалоўства, абароны інтарэсаў рыбакоў, кантролю за рацыянальным гаспадараннем на азёрах, барацьбы з грабежніцкімі спосабамі рыбалоўства. На прыватных азёрах Пуслоўскага кожны рыбак павінен быў плаціць 30 грошай за 1 кг вылаўленай рыбы. 6 сакавіка 1939 г. прадстаўнікі “Кола рыбакоў ...” прынялі ўдзел у сходзе вытворцаў стаўковай рыбы ў Варшаве, 31 сакавіка 1939 г. – у рыбацкіх курсах у Слоніме [12; арк. 64–76].

Івацэвіцкія землі ў часы панскай Польшчы не з’яўляліся значным цэнтрам гандлю. Мясцовы гандаль развіваўся вельмі марудна. З дадзенай тэрыторыі экспартавалі дрэва і піламатэрыялы, збожжа, жывёлу, мяса, сена, масла, яйкі, скуры і інш. Імпартавалі пераважна прамысловыя тавары, а са збожжавых – манныя крупы і проса. На прамысловыя тавары шырокага ўжытку былі ўстаноўлены вельмі высокія цэны, затое былі нізкімі цэны на сельскагаспадарчыя прадукты. Напрыклад, 10 кВт электраэнергіі каштавалі 7,3 злотых, 1 л газы каштаваў 35 грошай. У той жа час 100 кг збожжа каштавалі ў сярэднім 12 злотых, рабочы конь – 150–200 злотых, дойная карова – 100–120 злотых.

Для актывізацыі гандлю ў 1922 г. быў арганізаваны Саюз купцоў у Варшаве, які ў 30-я гг. меў свае аддзелы ў Целяханах (25 членаў) і ў Косава (178 чал). Дзейнасць Саюза купцоў была накіравана на ўкараненне новых метадаў гандлю, на інфармаванне членаў аб актуальных падатковых і адміністрацыйных новаўвядзеннях, на падтрыманне кантактаў з іншымі купецкімі аб’яднаннямі.

Такім чынам, сельская гаспадарка Івацэвіччыны ў 1921–1939 гг. увогуле захоўвала рысы аграрнай і тэхнічнай адсталасці, насіла экстэнсіўны характар. Значныя поспехі ў сельскагаспадарчай вытворчасці мелі буйныя памешчыкі і заможныя сяляне, а 74% гаспадарак жылі ў пастаянным пошуку сродкаў існавання. Паступова з развіццём збожжавай і мяса-малочнай вытворчасці селянін усё больш уцягваўся ў таварна-грашовыя адносіны. Прамысловасць і гандаль былі развіты слаба ў параўнанні з папярэднім перыядам, і былі арыентаваны пераважна на мясцовы рынак.

Польскі ўрад на землях Заходняй Беларусі распачаў аграрную рэформу з мэтай паляпшэння становішча простага селяніна, укаранення перадавых

метадаў апрацоўкі глебы і павышэння ўраджайнасці зямель. Асноўнымі напрамкамі аграрнай рэформы былі камасацыя, хутарызацыя, насаджэнне ваеннага асадніцтва, ліквідацыя сервітутаў. У выніку камасацыі, аднак, свае зямельныя надзелы павялічылі толькі заможныя сяляне, а пры выхадзе на хутары яны інтэнсіфікавалі гаспадарку, скарацілі транспартныя расходы, звязаныя з перамяшчэннем прылад працы і ўгнаенняў. Перасяленне на хутары для бядняцкай гаспадаркі звычайна заканчвалася эканамічнай катастрофай. Грабежніцкая ліквідацыя сервітутаў таксама спрыяла пагаршэнню і без таго цяжкага стану сялян. Скасаванне шматвекавых устояў грамадства несла селяніну далейшае збядненне і галечу, вяла да яшчэ больш глыбокай дыферэнцыяцыі вёскі, паглыблення крызісных з’яў унутры грамадства.

Літаратура

1. Падаткі за 1938 г. у в. Гошчава Косаўскага павета // Дзяржаўны архіў Брэсцкай вобласці (далей ДзАБВ). – Ф. 318. – Воп. 1. – Спр. 3.
2. Палескае павятовае таварыства зямельных арганізацый і гурткоў за 1931–1932 гг. // ДзАБВ. – Ф. 263. – Воп. 1. – Спр. 67.
3. План работ па хутарызацыі зямель у Косаўскім і Кобрынскім паветах на 1937–1938 гг. // ДзАБВ. – Ф. 1. – Воп. 6. – Спр. 2025.
4. Сорокин А.А. Аграрный вопрос в Западной Белоруссии (1920–1939 гг.) / А.А. Сорокин. – Мн.: Наука и техника, 1968. – 200 с.
5. Спісы ваенных асаднікаў з пазначэннем зямельных надзелаў у Косаўскім павеце 1932 г. // ДзАБВ. – Ф. Р–60. – Воп. 2. – Спр. 38.
6. Спісы зямель, якія падлягаюць парцэляцыі і хутарызацыі ў Палескім ваяводстве // ДзАБВ. – Ф. 60. – Воп. 1. – Спр. 542.
7. Спісы маёнткаў Івацэвіцкага павета за 1927 г. // ДзАБВ. – Ф. 60. – Воп. 7. – Спр. 574.
8. Справа аб парцэляцыі зямельных участкаў у маёнтку Косаў Косаўскага павета 1935–1939 гг. // ДзАБВ. – Ф. 1. – Воп. 7. – Спр. 1173.
9. Справа аб хутарызыцыі вёсак Краі, Гутка, Волька, Соміна, маёнтка Целяханы Косаўскага павета 1934–1939 гг. // ДзАБВ. – Ф. 1. – Воп. 6. – Спр. 2300.
10. Справа аб хутарызацыі зямель в. Вулька і в. Соміна Целяханскай гміны Косаўскага павета 1934–1939 гг. // ДзАБВ. Ф. 1. – Воп. 6. – Спр. 2999.
11. Справаздача Косаўскага павятовага камунальнага саюза аб дзейнасці і выкананні бюджэта за 1932–1933 гг. //– Ф. 1. – Воп. 1. – Спр. 1030.
12. Фінансавыя справаздачы аб ахове рыбалоўства і перапіска сельскагаспадарчай палаты і павятовых стараст па пытаннях рыбалоўства 1938–1939 гг. // ДзАБВ. Ф. 1. – Воп. 7. – Спр. 299.